

**ARBETSLIVS- OCH
JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS
UTLÅTANDE 16/2008 rd**

**Berättelse om regeringens åtgärder under år
2007**

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 9 april 2008 en berättelse om regeringens åtgärder under år 2007 (B 2/2008 rd) till grundlagsutskottet och utrikesutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de övriga fackutskotten ska lämna utlåtande i ärendet till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- arbetsminister Tarja Cronberg
- regeringsråd Päivi Kerminen, arbetsmarknadsråd Eero Polus, överinspektör Inka Douglas, överinspektör Martti Myllylä, konsultativ tjänsteman Aila Ryytänen, konsultativ tjänsteman Outi Viljamaa och äldre regeringssekreterare Päivi Kantanen, arbets- och näringsministeriet
- regeringsråd Esko Salo, social- och hälsovårdsministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Utskottet har behandlat berättelsen om regeringens åtgärder till den del som berör dess verksamhetsområde och sysselsättningsberättelsen 2007 som ingår i en bilaga till berättelsen.

Utskottets uttalanden

Utskottet har bedömt de uttalanden av riksdagen som godkänts på dess eget förslag. Utskottet anser regeringens utredningar och ställningstaganden vara angelägna men framför följande anmärkningar.

Sociala företag

Den 16 december godkände riksdagen regeringens proposition med förslag till lag om sociala företag och vissa lagar som har samband med den. Då förutsatte riksdagen att regeringen följer upp och bedömer om lagstiftningen om sociala företag fungerar och om den bidrar till social företagsamhet i landet.

Enligt regeringens berättelse fanns det cirka 150 sociala företag i slutet av 2007. Dessa företag sysselsatte över 750 arbetstagare. Knappt 40 % av arbetstagarna var handikappade och över 10 % var långtidsarbetslösa. För tillfället finns det 168 registrerade sociala företag och cirka 15 ansökningar är under behandling. Majoriteten

(87 %) av landets sociala företag har högst fem anställda.

Utskottet konstaterade i sitt betänkande om ärendet (AjUB 9/2003 rd) att det enligt uppskattning går att sysselsätta några tusental handikappade och långtidsarbetslösa med hjälp av de sociala företagen. Vi befinner oss fortfarande långt från detta mål.

De sociala företagen är mycket centrala aktörer när det gäller den s.k. övergångsarbetsmarknaden. Den lagstiftning som berör sociala företag och stödsystemen i anknytning till dem ändrades i viss mån i fjol. Enligt berättelsen har förbättringarna haft en positiv inverkan på de sociala företagens antal och storlek. För att de sociala företagen ska kunna sysselsätta några tusental handikappade och långtidsarbetslösa, såsom det var meningen då lagarna stiftades, bör det finnas mångdubbelt fler sociala företag och sysselsätta i dem.

Utskottet anser det viktigt att regeringen i enlighet med utskottets uttalande fortsatt följer upp lagstiftningen om sociala företag och stödsystemen i anknytning till dem.

Verksamhetsmodell för sysselsättning och omställningsskydd

Den 14 juni 2005 godkände riksdagen regeringens proposition med förslag till lagstiftning om en åtgärdsmodell för sysselsättning och omställningsskydd. I samband med detta förutsatte riksdagen "att regeringen noga följer hur lagstiftningen om omställningsskydd fungerar och vilka verkningar den har samt hur väl de resurser som verksamheten kräver räcker till och att den omedelbart vidtar åtgärder för påkallade ändringar så att de mål som ställts upp för lagstiftningen kan nås genom den. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet skall före utgången av 2007 tillställas en utredning om hur lagstiftningen fungerar."

Utskottet konstaterar att det inte ännu har fått den utredning som avses i uttalandet. Utskottet anser det viktigt att det får den utredning som riksdagen förutsatt innan höstsessionen 2008 inleds.

Främjande av jämställdhet mellan könen

Regeringen fortsatte med att genomföra sitt likalöneprogram och tillsatte en ny högnivågrupp på trepartsbasis med uppgiften att följa programmet. Gruppen ska även komma överens om de medel med vilka programmets mål kan nås. Målet är att minska den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män med åtminstone fem procentenheter från den nuvarande nivån på 20 procent före år 2015.

Utskottet anser att det är viktigt att likalöneprogrammet genomförs och stöder regeringens ansträngningar för att nå programmets mål. Utskottet hänvisar till sitt tidigare utlåtande (AjUU 8/2008 rd) där det står att nödvändiga resurser för att främja likalöneprogrammet ska tryggas.

Enligt berättelsen har det ordnats utbildning i integrering av könsperspektivet för statsrådet. Dessutom har man följt hur jämställdhetsperspektivet har beaktats vid budgetberedningen. Utskottet anser att jämställdhetsutbildning är ytterst viktigt för att ändra attityder och långvarig praxis. Det uppmuntrar regeringen att effektivisera och utvidga jämställdhetsutbildningen så att den når inte bara till ministrar, statssekreterare och ledande tjänstemän utan också till den personal som arbetar i olika expertuppgifter.

Konsekvensanalys av regeringens propositioner ur jämställdhetsperspektiv är ett centralt instrument för att integrera jämställdhetsperspektivet i allt beslutsfattande. En noggrann och heltäckande konsekvensanalys är en svår uppgift som kräver gedigen utbildning, anvisningar och övervakning. Utskottet poängterar att regeringen bär ansvaret för uppföljningen och övervakningen av att en konsekvensanalys i ett jämställdhetsperspektiv utförs på ett lämpligt sätt vid beredningen av regeringens propositioner och budget.

Sysselsättningsberättelsen 2007

Enligt 1 kap. 6 § i lagen om offentlig arbetskraftsservice ska arbetsministeriet årligen lämna en sysselsättningsberättelse, i vilken det redogörs för hur målen för den offentliga arbetskraftsservicen har uppnåtts samt för arbets-

kraftsservicens situation och utveckling. Berättelsen fungerar som ett komplement till regeringens åtgärdsberättelse.

Sysselsättningsberättelsen 2007 har fått ny layout medan innehållet mestadels är oförändrat. Berättelsen innehåller ett omfattande informationspaket om utvecklingen av sysselsättningsläget och de arbetskraftspolitiska åtgärder som genomförts 2007. Berättelsen ger en bra helhetsbild av regeringens sysselsättningspolitik och dess resultat.

Arbetskraftspolitiska utlåtanden

Arbetskraftsbyrån eller arbetskraftskommissionen ger ett arbetskraftspolitiskt utlåtande om den sökandes rätt till arbetslöshetsdagspenning eller arbetsmarknadsstöd. Utlåtandet är bindande för den som betalar arbetslöshetsförmånen. Det gavs sammanlagt cirka 1,87 miljoner arbetskraftspolitiska utlåtanden 2007. Arbetskraftskommissionerna gav cirka 155 600 utlåtanden. Det röstades sammanlagt 1 548 gånger i arbetskraftskommissionerna.

Av de arbetskraftspolitiska utlåtandena gavs 81 800 med anledning av ett förfarande som strider mot god arbetskraftspolitisk sed. Av dem gällde 45 200 fastställande av ett avbrott i ersättningen (s.k. karens) och 36 700 s.k. arbetsskyldighet. En arbetssökande som fått arbetsförpliktelse får tillbaka sin rätt till en arbetslöshetsförmån efter att han eller hon har arbetat, deltagit i utbildning eller i någon arbetskraftspolitisk åtgärd på antingen tre eller fem månader. På grund av en skärpning av kriterierna för arbetsmarknadsstödet som trädde i kraft i början av 2006 fastställdes det 10 000 (27 %) arbetsförpliktelser för långtidsarbetslösa. Förpliktelserna gällde i huvudsak (9 000 utlåtanden) vägran att arbeta eller delta i arbetskraftspolitisk vuxenutbildning, avsked eller uppsägning från arbete eller arbetskraftspolitisk vuxenutbildning.

Arbets- och näringsministeriet har tillsatt en arbetsgrupp för att ta reda på hur arbetskraftskommissionernas ställning och uppgifter skulle kunna förbättras. Enligt utredning funderar arbetsgruppen på en sådan ändring av arbetskrafts-

kommissionernas arbetsuppgifter att de ska koncentrera sig på att följa upp arbetskraftssituationen i ett område och utarbeta förslag om hur behovet av arbetskraft ska kunna tillfredsställas medan arbetskraftspolitiska utlåtanden ska flyttas över till arbetskraftsbyråerna.

Utskottet konstaterar att arbetskraftskommissionerna åtminstone på mindre orter har haft en viktig uppgift i att lämna arbetskraftspolitiska utlåtanden. De har bidragit till beslutsfattandet med sina kunskaper om de regionala förhållandena, och på mindre orter även om enskilda personers förhållanden. Personalen på arbetskraftsbyråerna har inte nödvändigtvis haft dessa kunskaper. Arbetskraftskommissionerna har också vågat utöva sin prövningsrätt enligt lagen i situationer där åtgärder enligt lagens bokstav skulle ha lett till orimliga situationer för den arbetslösa eller hans eller hennes familj. Utskottet betonar att besluten om karens och arbetsförpliktelser har en betydande inverkan på den arbetslösas utkomst och att de även i fortsättningen ska vara rättvisa och rimliga. Det är viktigt att det mervärde som arbetskraftskommissionernas medverkan i bästa fall tillför de arbetskraftspolitiska utlåtanden inte går förlorat i samband med att arbetskraftskommissionernas arbetsuppgifter utvecklas.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid situationer för de arbetslösa som inte längre får arbetsmarknadsstöd och anser det viktigt att regeringen noga följer vad som händer efter det att någon förlorar rätten till arbetsmarknadsstöd. En del av dem befinner sig på grund av sjukdom eller sin livssituation i en situation där det inte går att hjälpa dem med arbetskraftspolitiska medel. Utskottet skyndar på regeringen att hitta en sådan hållbar lösning som hjälper dessa människor att bli delaktiga i pensionssystemet. Att ordna försörjningen för dessa människor på ett bestående sätt som respekterar deras människovärde skulle samtidigt göra arbetskraftsbyråernas arbete mer meningsfullt och frigöra arbetskraftsmyndigheternas arbetstid för åtgärder som gör det lättare att matcha efterfrågan på och utbudet av arbetskraft på ett lämpligt sätt.

Regional jämlikhet

Enligt lagen om offentlig arbetskraftsservice ska den regionala jämlikheten i fråga om sysselsättning tillgodoses på ett sådant sätt att arbetslösheten på inget arbetsmarknadsområde väsentligt överskrider landets genomsnitt. År 2007 fastställdes det i budgeter att en arbetslöshet som är 1,8 gånger större än genomsnittet fyller kriterierna för överskridning.

Enligt berättelsen överskreds kriteriet i budgeten på cirka 20 arbetsmarknadsområden åtminstone någon månad. På grund av de regionala skyldigheterna deltog cirka 1 450 personer i åtgärder. Jämfört med året innan hade de regionala skillnaderna i arbetslösheten ökat lite.

Utskottet anser det viktigt att främja den regionala jämlikheten och bekymrar sig för att de regionala skillnaderna i arbetslösheten har ökat under 2007. Dessutom är det nödvändigt att sysselsättningsanslagen i tillräckligt stor utsträckning riktas till de områden där sysselsättningsläget är svårt. På så sätt uppfylls lagstiftarens syfte och skillnaderna i arbetslösheten jämnas ut så att arbetslösheten inte i något område ligger över 1,8 gånger genomsnittet. Utskottet betonar även vikten av sysselsättningsbaserade investeringsanslag för att skapa en sådan infrastruktur som näringslivet på glesbygden behöver för att kunna utvecklas.

En av förutsättningarna för en sund regionutveckling är jämlikhet i fråga om utbildning. Ambitionen att ordna ungdomarna en möjlighet till utbildning på andra stadiet efter grundskolan inom pendlingsavstånd hemifrån utgör ett väsentligt inslag i jämlikheten i fråga om utbildning. En del av ungdomarna är inte ännu som 15—16-åringar tillräckligt självständiga för att flytta hemifrån till en annan ort för att studera. Om utbildning inte erbjuds inom ett sådant avstånd att den unga kan delta i utbildningen och bo kvar hemma, händer det att han eller hon stannar kvar hemma i flera år. Mellanåren kan minska lusten att börja studera och anpassa sig till utbildningen. Då ökar risken för att den unga ska avbryta skolan och bli utan en yrkesexam.

Också kulturutskottet har i sitt utlåtande om insatser för att hindra marginalisering av unga

(KuUU 10/2008 rd) fäst uppmärksamhet vid behovet att skapa ett uppföljningssystem för unga och försöka nå de ungdomar som annars skulle ta sig ett mellanår. Syftet är att försöka hindra att unga isoleras och den vägen möjligtvis marginaliseras. Kulturutskottet skyndar även på en regionalt mer heltäckande och tillgänglig verkstadsverksamhet.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet delar kulturutskottets synpunkter ovan. Regeringen uppmanas att ta reda på hur stor inverkan långa avstånd har på ungdomarnas intresse för att utbilda sig och om de mål för det minsta antalet elever och invånarunderlag som ställts för utbildningen på andra stadiet försvårar tillgången på utbildad arbetskraft i glesbygden. Det är viktigt med en hög kvalitet på utbildningen och mångsidiga studiemöjligheter. Flera små enheter erbjuder högklassig undervisning som på ett flexibelt sätt stöder det lokala näringslivet och förser det med kompetent personal.

Plötsliga strukturuomvandlingar

Globaliseringen och förändringar i produktionsstrukturen innebär oväntade, akuta och allvarliga hot för regionernas utveckling, särskilt då en bransch minskar antalet arbetsplatser på ett område i betydlig grad eller helt lägger ner sin produktionsenhet där. Enligt statsrådet har följande ekonomiska regioner drabbats av: östra Lappland, Kotka-Fredrikshamn, Forssa, Kouvola, Joensuu, Jämsä, Keuruu, Villmanstrand, Saarijärvi-Viitasaari, Nystadstrakten och södra Birkaland. På dessa områden har cirka 3 200 arbetsplatser gått förlorade på grund av en plötslig strukturuomvandling. Kymmenedalen och Södra Karelen har förlorat allra mest (1 720 arbetsplatser). I relation till arbetskraften på områdena har Joensuu och östra Lapplands ekonomiska regioner drabbats hårdast av bortfallet av arbetsplatserna.

Inom ramen av de nationella anslagen för strukturuomvandlingen i 2008 års budget riktas 23,7 miljoner euro till investerings- och utvecklingsbidrag till företag och sysselsättningsbaserat investeringsunderstöd. Dessutom har tre procent av totalfinansieringen i EU:s strukturfon-

der reserverats för dessa områden. I februari 2008 delade statsrådet ut 16,7 miljoner euro till de områden som hade drabbats av strukturomvandlingen. Anslagen togs ur kvoten för 2007 och 2008. Regeringen behöll dock cirka 30 procent av den nationella finansieringen och EU-finansieringen för kommande behov.

Globaliseringen fortsätter och det är sannolikt att vi också i framtiden får se snabba förändringar i produktionsstrukturen till följd av den. Därför anser utskottet det viktigt att staten hela tiden har tillräckliga medel för att snabbt kunna reagera och underlätta läget på de orter och i de regioner som drabbats av en plötslig strukturomvandling. Det behövs samarbete mellan olika förvaltningsområden för att hitta effektiva sätt att hjälpa krisområden. T.ex. riktade specialåtgärder

för att ordna lämplig utbildning för arbetslösa och de som hotas av arbetslöshet och företagsstöd och annan finansiering för att skapa nya arbetsplatser och behålla gamla. Med snabba åtgärder för att skapa nya arbetsplatser kan perioden av arbetslöshet för de uppsagda förkortas och familjernas möjligheter att stanna kvar på orten förbättras. Det skapar i sin tur förutsättningar för att upprätthålla en sund befolkningsstruktur och tillfredsställa behovet av arbetskraft på långt sikt.

Utlåtande

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anför

att grundlagsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 18 juni 2008

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Arto Satonen /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd
medl. Susanna Haapoja /cent
Hannakaisa Heikkinen /cent
Arja Karhuvaara /saml
Johanna Karimäki /gröna
Merja Kuusisto /sd
Merja Kyllönen /vänst
Esa Lahtela /sd

Jari Larikka /saml
Markus Mustajärvi /vänst
Sanna Perkiö /saml
Paula Sihto /cent
Katja Taimela /sd
Jyrki Yrttiaho /vänst
ers. Lenita Toivakka /saml
Henna Virkkunen /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Ritva Bäckström.

AVVIKANDE MENING

Motivering

Utskottet fäster uppmärksamhet vid flera viktiga saker i sitt utlåtande. Det är viktigt att utveckla lagstiftning som gäller sociala företag. Det samma gäller den juridiska formen av dem. Tillräckliga anslag måste avsättas för omställningskydd och det bör utvidgas till att omfatta utbildning på eget initiativ. Utskottet nämner nog flera andra viktiga saker i sitt utlåtande, men tar inte tillräckligt klart ställning till dem. En del av de centrala problemen förbigås helt.

För det första har flera av de arbetslösas föreningar blivit tvungna att lägga ner sin verksamhet. Efter det att företagsamhetsstödet slopades har det inte riktats tillräckliga resurser för verksamheten från det nuvarande projektstödet. Företagen har erbjudit viktigt kamrattstöd för de arbetslösa. Detta kan inte ersättas med myndighetsåtgärder. Därför bör tillräckliga anslag anvisas för att stödja de arbetslösas föreningar och dessa föreningars egenart bör beaktas då stödbeslut fattas.

För det andra är ingen nivåhöjning av den grundläggande försörjningen vid arbetslösheten att vänta åtminstone på åtta år. Det är helt obegripligt eftersom arbetslösheten är den största enskilda orsaken till fattigdom i Finland. De arbetslösas grundläggande försörjning ska först höjas till en lämplig nivå innan man kan förutsetta att de kan svara på alla andra utmaningar.

För det tredje har man med hjälp av de sysselsättningsbaserade investeringsanslagen kunnat skapa nya, permanenta arbetsplatser. Anslagen har visat sig vara de allra effektivaste medlen som det före detta arbetsministeriet hade till sitt förfogande. Anslagen i statens budget har varit

otillräckliga vid plötsliga förändringar i sysselsättningsläget och näringsstrukturen i olika delar av Finland.

För det fjärde ifrågasattes arbetskraftskommissionernas ställning i 2007. Kommissionerna har lyckats tillföra myndigheterna sunt bondförnuft. Dessutom har medlemmarna haft möjlighet att bedöma den individuella situationen för varje kund inom lagens ramar. Det finns ju en paragraf i lagen om utkomstskydd för arbetslösa som ger prövningsrätt "av någon annan orsak som kan jämföras med dessa". Detta svängrum som lagen medger bör användas flitigare eftersom kommissionerna i tiderna inrättades precis för sådana ändamål.

Och för det femte är de regionala skillnaderna i arbetslösheten större än vad lagen om arbetskraftsservice och utredningsdelen i budgeten räknar med. På flera arbetsmarknadsområden har arbetslösheten permanent varit 1,8 gånger större än genomsnittet för landet trots att det inte får vara så. Ministeriet har inte fäst tillräckligt med uppmärksamhet vid att de regionala skillnaderna i arbetslösheten behöver jämnas ut.

Ståndpunkt

På grundval av det ovan sagda anför vi

att utskottet i större utsträckning borde ha beaktat nivån på den grundläggande försörjningen, de regionala skillnaderna i arbetslösheten, kommissionernas roll, att stödet för de arbetslösas föreningar räcker till och att det sysselsättningsbaserade investeringsstödet behöver höjas.

Helsingfors den 18 juni 2008

Markus Mustajärvi /vänst
Merja Kyllönen /vänst
Jyrki Yrttiaho /vänst
Esa Lahtela /sd

Katja Taimela /sd
Merja Kuusisto /sd
Jukka Gustafsson /sd